

Voorwoord

Door de wetenschap overwinnen we de duisternis

CAROLINE PAUWELS

(rector van de Vrije Universiteit Brussel)

Op 11 april 2019 stapten we in Brussel met een aantal rectoren van Nederlandstalige en Franstalige universiteiten mee in de mars van *Youth for Climate*. Voor één van de rectoren was het, vertelde hij ons, zelfs de allereerste keer dat hij deelnam aan een betoging. Dat zegt meteen wel iets over hoe belangrijk we het vonden om erbij te zijn. Maar wat hebben rectoren verloren op een klimaatmars?

Waarom stappen ze mee met die jongeren? Die vraag werd ons die dag talloze keren gesteld. Omdat we de bezorgdheid van die jongeren delen, omdat we ze een hart onder de riem willen steken en willen tonen dat het tijd is om in te grijpen om de klimaatopwarming tegen te gaan. Zo eenvoudig is het.

Maar is het wel de taak van rectoren om stelling te nemen in een maatschappelijk debat? Zondigen ze daardoor niet tegen de regels van de wetenschappelijke objectiviteit? Zouden ze zich niet beter bezighouden met hun stiel, met name de wetenschap, in plaats van de politiek? Deze en soms veel onvriendelijker geformuleerde vragen circuleerden op de sociale media.

Mijn Gentse collega Rik Van De Walle bracht onder woorden hoe we er als academici over denken: “De resultaten van wetenschappelijk onderzoek moeten in rekening gebracht worden in het debat. Wetenschappers moeten de politiek niet voeren, maar wel het beleid voeden.” Ja, wetenschappers mogen dus wel degelijk hun stem laten horen in het maatschappelijke debat. Sterker nog: soms moeten ze dat luidkeels doen. Die verantwoordelijkheid hebben ze. Als je over kennis beschikt die relevant is voor de samenleving, dan heb je ook de plicht die met de

hele samenleving te delen. Soms moet je dan dingen doen die je uit je comfort-zone halen: meestappen in een betoging, de aandacht van de media proberen te trekken, politici deelgenoot proberen te maken van je kennis en expertise.

Dat was overigens ook de boodschap van de klimaatjongeren aan de politiek: “Je hoeft niet naar ons te luisteren, maar luister naar de wetenschap.” Mij viel doorheen de verschillende klimaatmarsen trouwens op dat die jongeren de wetenschap omarmen en zelf ook prima in staat zijn om goed onderbouwde argumenten aan te leveren. Dat geeft hoop en moed. Want, laten we dat niet vergeten, we leven in extreme tijden. Dat maakt het wereldnieuws ons elke dag weer duidelijk. We leven in tijden van uitgesproken polarisering. Waar het eigen grote gelijk vaak primeert op de feiten. Waar mensen zich opsluiten in hun eigen bubbel en alleen nog kennisnemen van berichten die het eigen grote gelijk bevestigen. Waar onwelgevallig nieuws meteen als fake wordt weggelachen. Waar je de bringers van dat onwelgevallige nieuws vanzelfsprekend domheid, naïviteit of slechte bedoelingen toeschrijft. Zulke ontkenning of minimalisering van feiten tref je ook en vooral aan als het over het klimaat gaat. “Het klimaat verandert helemaal niet, de aarde warmt niet op, kijk maar: vorige week was het bijvoorbeeld nog verschrikkelijk koud.” Of nog: “Eigenlijk is dat best wel goed, die klimaatopwarming, altijd zomer, en trouwens, zo’n vaart zal het wel niet lopen.” Je hebt klimaatontkenners in soorten. Soms zwaaien ze met grafieken waarmee ze weliswaar geen enkele klimaatexpert overtuigen, maar wel die mensen die vrezen dat de klimaatmaatregelen hen duur komen te staan. “Zie je wel, ze zijn niet eens nodig!” En dan beginnen politici, die vaak wel beter weten of beter zouden moeten weten, te treuzelen, omdat ze schrik hebben die kiezers tegen de haren in te strijken. Dit ontkennen en treuzelen maakt dat wetenschappers hun verantwoordelijkheid moeten nemen. Ze moeten cijfers en feiten blijven aandragen. Ze moeten kromme redeneringen blijven weerleggen. Geduldig en altijd met respect. Maar feiten en cijfers alleen zijn niet genoeg. Minstens even belangrijk is de manier waarop we ze communiceren, ze laten spreken, er een overtuigend verhaal van maken.

Op 20 maart 2019 vond op de campus van de Vrije Universiteit Brussel een les-marathon voor het klimaat plaats. Twaalf uur en vijf minuten lang, omdat het volgens initiatiefnemer en VUB-wetenschapsfilosoof Gustaaf Cornelis – en ik geef hem geen ongelijk – vijf over twaalf is. Meerdere experten benaderden, elk

vanuit hun expertise, de klimaatverandering en reikten ook oplossingen aan. De aanwezige leerlingen en via livestream ook scholieren in heel Vlaanderen, konden niet alleen naar uiteenzettingen van klimaatexperts luisteren, ze kregen ook een stoomcursus argumenteren, debatteren en opiniestukken schrijven. En dat is goed, want de feiten spreken niet voor zich. We moeten ze meer dan ooit laten spreken.

Om al die redenen ben ik ook verheugd dat dit boek er is gekomen. Dat de boodschappen die verschillende experten die dag brachten, werden gebundeld, zodat ze weer verder kunnen worden verspreid. Zodat ze het debat kunnen voeren, zodat we het tij alsnog kunnen keren.

Ik verwees in de academische openingsrede van het academiejaar 2018-2019 naar de indrukwekkende boodschap van de betreurde Amerikaanse astrofysicus Carl Sagan. Deze aarde, schreef hij, is de enige thuis die we hebben in dit universum. Onze enige burens zijn de andere mensen, de dieren en de planten waarmee we de aarde delen. Het feit dat het onze enige thuis is, geeft ons – mede uit eigenbelang – een grote verantwoordelijkheid. Als we het hier verknoeien, dan is er geen alternatief. Dan gaan we op in de duisternis die onze helblauwe planeet, dat minuscule lichtpuntje in het oneindige heelal, omringt. Geen mirakel of geen superheld zal ons dan redden. Op ons komt het aan, van ons zal het afhangen. En het enige dat we hebben om die duisternis af te wenden, is de wetenschap.

Het motto van de Vrije Universiteit Brussel luidt: *Scientia vincere tenebras*. Door de wetenschap overwinnen we de duisternis. Daar ben ik vandaag, meer dan ooit, van overtuigd.

Inleiding

Laat ons dit gewoon even doen, voor de verandering

GUSTAAF CORNELIS

(initiatiefnemer en samensteller van het boek, Vrije Universiteit Brussel)

Op 10 januari 2019 – voor het eerst, en sedertdien elke donderdag tot aan de verkiezingen van 26 mei 2019 – trokken de klimaatspijbelars door de Belgische steden om de publieke opinie en vooral de politici te attenderen op de noodzaak om toch op zeer korte termijn werk te maken van een gedegen klimaatbeleid.

Aan de Vrije Universiteit Brussel – VUB heerste een dubbel gevoel omtrent het initiatief. Dat vele scholieren doortastend betoogden tegen de laksheid van de regeringen met betrekking tot de klimaatproblematiek, is lovenswaardig, in het bijzonder omdat de jongeren zich uitgesproken baseerden op de in de academische wereld onbetwiste resultaten van het klimaatonderzoek. Greta Thunberg, de zestienjarige die in augustus 2018 als eerste aan het spijbelen ging om aandacht te vragen voor de klimaatproblematiek, legde de vinger op de wonde tijdens haar speech aan het adres van de ‘London Houses of Parliament’ in april 2019: “You don’t listen to [...] science because you are only interested in solutions that will enable you to carry on like before.”

Als onderzoeksinstelling kon de VUB een dergelijke houding enkel maar toejuichen. Als onderwijsinstelling zag ze echter met lede ogen aan dat de leerlingen door herhaaldelijk te spijbelen belangrijke kennis en vaardigheden dreigden mis te lopen.

Om de jeugdige acties te ondersteunen op een originele maar tegelijkertijd stichtende wijze nam de VUB het initiatief om op 20 maart 2019 een lesmarathon te

organiseren. Experts verzorgden tussen 9 uur 's ochtends tot 9 uur 's avonds lessen van vijftig minuten – afgewisseld met telkens tien minuten pauze – volgens het stramien van het secundair onderwijs. Ze benaderden de klimaatproblematiek elk vanuit hun discipline: natuurkunde, scheikunde, weerkunde, geografie, maar ook politicologie, communicatiewetenschappen, archeologie en zelfs filosofie – op het niveau van de derde graad van het secundair onderwijs. De lesgevers vertegenwoordigden diverse onderwijsinstellingen en onderzoeksgroepen. Zo oversteedde de klimaatlesmarathon disciplines en instellingen.

De klimaatlesmarathon vond symbolisch plaats net op het einde van de winter en bij het begin van de lente om hoop op en vertrouwen in een betere wereld uit te drukken. Het gebeurde allemaal op een woensdag om niet te interfereren met de betogingen stevast op donderdag, zodat scholen slechts een halve lesdag hoefden af te staan en opdat scholieren de kans zouden krijgen hun vrije woensdagnamiddag op te offeren als blijk van engagement. Live streaming maakte het mogelijk in eigen lokalen de lessen te volgen. De opnames kunnen nog steeds worden (her)bekeken, samen met de computerpresentaties. Sommige lesgevers tikten achteraf hun lezingen uit; dit boek is de verzameling van die teksten.

De klimaatproblematiek wordt politici natuurlijk permanent voor de voeten gegooid. Zolang er niets daadwerkelijks, efficiënts gebeurt, zal het thema van de klimaatverandering onverzettelijk op politieke agenda's verschijnen, zullen er terecht meer en meer uren in het onderwijs aan gespendeerd worden en zullen jongeren en volwassen toenemend vragen hebben omtrent de klimaatverandering en wat er nog gedaan kan worden om het leed te beperken. Dit boek kan bijdragen tot een groter inzicht, in de eerste plaats bij scholieren om beter en gericht hun vragen te verwoorden en argumenten te versterken.

Je kan het opdelen in drie: hoofdstukken die de problematiek schetsen (natuurkundig, politiek, ecologisch, 1-3), teksten die de wenselijke ingrepen beschrijven (op nationaal, stedelijk, landelijk en individueel niveau, 4-7) en ten slotte bijdragen die je diverse technieken aanreiken om anderen en vooral politici te overtuigen (8-10).

Referentie

Thunberg, G., 2019, 'Greta Thunberg's speech on economic growth at London's Houses of Parliament', *Real-World Economics Review Blog*. Beschikbaar via: <https://rwer.wordpress.com/2019/04/23/greta-thunbergs-speech-on-economic-growth-at-londons-houses-of-parliament/> [laatst geraadpleegd op 26/04/2019].